

«El 80% dels patis són 'futbolcèntrics'»

Equal Saree, equip d'arquitectes amb perspectiva feminista, ha editat una guia per treballar la igualtat de gènere i els espais inclusivament als patis escolars | «Als patis actuals les criatures aprenen des de petites que hi ha unes activitats més importants que altres i uns grups socials que ocupen els espais privilegiats mentre que altres queden als marges»

Helena Cardona, Julia Goula i Dafne Saldaña, les tres arquitectes d'Equal Saree | Alba Sotelo

Els patis escolars són el primer espai públic de la infància, i el seu disseny i les relacions entre gèneres que s'hi donen constitueixen un aprenentatge que es reflexa en els altres espais públics. Per això un equip de dones arquitectes de Barcelona, Julia Goula, Helena Cardona i Dafne Saldaña, que integren Equal Saree, han elaborat una guia metodològica per a patis d'escola on hi treballen la igualtat de gènere, els espais inclusivament i l'educació. Ara estan col·laborant amb tres arquitectes de Grècia i Xipre, Eva Grigoriadou, Georgia Manou i Konstantina Chrysostomou per a traduir, adaptar i poder aplicar-la als diferents contextos socials. Per a poder-ho dur a terme acaben de llançar una campanya de *crowdfunding*.

En què consisteix el projecte?

El projecte busca repensar els patis escolars per transformar-los en espais més coeducatius. A través d'un procés col·lectiu de reflexió sobre els usos i l'ocupació de l'espai es busca visibilitzar les desigualtats que existeixen al pati de l'escola i generar propostes per evitar que segueixin reproduint-se. És un procés col·laboratiu on participa tota la comunitat educativa i el que es vol fomentar és que la transformació de l'espai sigui el primer pas cap a canvis més profunds, educatius i socials.

Com va sorgir la idea?

Equal Saree som un equip d'arquitectes amb formació en estudis de gènere. Des del 2010 estudiem la relació entre la configuració de l'espai i les desigualtats de gènere i treballem per dissenyar espais més igualitaris. Després d'anys de recerca hem generat una metodologia d'anàlisi i de transformació de patis escolars amb perspectiva de gènere que ja hem aplicat en el projecte Empatitzem a través del qual repensem l'ús dels patis escolars, a Santa Coloma de Gramenet.

I la col·laboració amb els equips de Grècia i Xipre?

Estem col·laborant amb un equip de dones arquitectes de Grècia i Xipre amb qui compartim interessos. Tot i les diferents ciutats i nacionalitats, compartim les mateixes reflexions i intentem practicar l'arquitectura d'una manera més compromesa amb la societat. Creiem en la cooperació internacional i el nostre treball conjunt fins ara ha demostrat que les ciutats modernes encaren reptes socials similars. Creiem que mitjançant l'intercanvi de coneixements i competències podem aconseguir millors resultats pels nostres territoris.

Per què són tan importants els patis de les escoles?

El pati de l'escola es podria considerar el primer espai públic de la infància, aquell on les criatures aprenen a relacionar-se i a organitzar-se fora del control familiar. Les normes són menys rígides que a les aules i el professorat acostuma a intervenir menys. Per això és on més clarament es reproduïxen els rols socials i culturals. És un espai educatiu on les criatures aprenen a posicionar-se en l'espai, a saber quin espai ocupen en la societat. Per això és tan important repensar quin missatge volem transmetre a les criatures des de petites.

Hi ha diferència en la manera que juguen els nens i les nenes als patis escolars? Ocupen llocs diferents? Quins tipus de conflictes es donen al pati amb més freqüència?

Creiem que és una cosa evident, que qualsevol persona pot veure si observa un pati o si recorda la seva infància. Generalment hi ha un grup dominant, format majoritàriament per nens, que ocupa la part central del pati, realitzant activitats que ocupen molt d'espai. En el nostre context sol ser el futbol. La resta de nens i la majoria de nenes resten a la perifèria realitzant activitats socialment menys valorades. Però a més, hi ha treballs científics que ho demostren. Segons observacions realitzades a patis d'escola de Barcelona i Atenes, aproximadament el 80% dels patis són *futbolcèntrics* i, com a conseqüència, les criatures amb més energia i confiança conquisten la major part del pati, mentre que les que tenen menys activitat o opten per un altre tipus d'activitats són desplaçades a la perifèria, amb menys opcions per a l'esbarjo.

Pati d'una escola gairebé exclusivament ocupat per una pista de bàsquet i una de futbol sala

L'espai de joc influeix en la transmissió dels rols de gènere?

Els espais de joc donen protagonisme a les activitats realitzades majoritàriament per nens, les situen en una posició central i visible. En canvi, les activitats que realitzen les nenes moltes vegades ni tan sols s'han tingut en compte en el projecte de disseny, són invisibles. Això és el que ha passat al llarg de la història amb les tasques que hem realitzat les dones.

El disseny del pati com afecta la manera que utilitzem els espais públics i com comportem a la nostra ciutat?

Com hem comentat abans, al pati aprenem a relacionar-nos i a posicionar-nos a l'espai. Malauradament, als patis actuals les criatures aprenen des de petites que hi ha unes activitats més importants que altres i uns grups socials que ocupen els espais privilegiats mentre que altres queden als marges. Aquesta situació es trasllada als espais públics, durant l'etapa de creixement i, en general, a la vida quotidiana.

Perquè cal redissenyar-los?

L'espai físic és el reflex dels valors socials. Si volem una societat més igualitària entre dones i homes hem de començar per fomentar un joc més inclusiu i compartit entre nenes i nens.

Heu elaborat una guia molt completa, com funciona? Tothom la pot utilitzar?

La guia proposa un seguit d'activitats per acompanyar les comunitats educatives en el procés col·laboratiu d'anàlisi i de transformació del seu pati. Està pensada perquè qualsevol persona la pugui entendre i utilitzar però es recomana l'acompanyament d'un equip que pugui assessorar sobre els aspectes més tècnics del disseny de l'espai i garantir la igualtat de gènere en tots els procediments al llarg del procés.

En què consisteixen els tallers que feu per apropar els espais inclusius a les escoles? Quin n'és l'objectiu?

D'una banda, acompanyem processos de transformació de patis escolars basats en la reflexió i el debat amb tota la comunitat educativa. D'altra banda, oferim tallers de sensibilització, que són un primer pas per prendre consciència sobre les desigualtats de gènere en els usos i en l'ocupació del pati i per començar a plantejar estratègies per canviar aquesta situació.

Podeu parlar dels resultats obtinguts?

Arran de la reflexió conjunta han sortit propostes que distribueixen l'espai del pati de manera no jeràrquica i més equitativa entre les diferents activitats, augmenten les opcions de joc i ofereixen més espais de calma i intimitat. També s'aconsegueix una distribució més òptima i un millor aprofitament de l'espai. Per exemple, amb el projecte Empatitzem, es proposa que els patis passin d'una distribució molt desigual, amb un 70% de l'espai dedicat només a futbol i bàsquet i molt poques alternatives de joc, a una distribució més inclusiva, amb un balanç en la proporció destinada les diferents activitats. Reducció de futbol i bàsquet -un 45%- en benefici de jocs motrius diversos -un 35%- i espais de calma, reunió i joc simbòlic, amb un 20%. Però, a més, aquest processos serveixen per augmentar l'escolta activa a l'alumnat i per fomentar el treball en equip i la presa de decisions per consens.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=fkNOFzfNYnU>

Amb quin objectiu acabeu d'engagar una campanya de *crowdfunding*? Com s'hi pot contribuir?

La campanya de *crowdfunding* té com a objectiu compartir la nostra experiència, seguir aprofundint en el tema i difondre el coneixement. El primer pas és traduir la guia a altres idiomes i adaptar les pautes de la metodologia a altres països i entorns escolars. Volem començar adaptant-la al context grec i establir una xarxa de col·laboracions per donar suport a la implementació d'accions similars a Atenes i Xipre. Des del maig del 2018, s'ha creat a Atenes un grup d'investigació format per professionals de l'arquitectura i de la comunitat educativa amb l'objectiu d'investigar sobre la problemàtica de gènere a les escoles d'Atenes i que té la voluntat de poder utilitzar la guia. La traducció de la guia al grec donarà un gran impuls a la investigació que ja ha començat.

És accessible públicament la guia?

Sí, de fet, la versió catalana ja ho està. Ara volem traduir-la al grec, espanyol i anglès i compartir-la també a la xarxa amb accés lliure. La guia traduïda es podrà consultar i descarregar gratuïtament des de l'apartat de Publicacions del web d'Equal Saree. La campanya també busca adaptar la metodologia de la guia al context grec i xipriota per utilitzar-la com una eina de suport per la implementació d'activitats educatives relacionades amb la igualtat de gènere a les escoles dels dos països, i impulsar la creació d'una xarxa internacional online de col·lectius i persones que treballin en temes d'educació per la inclusió i la igualtat de gènere amb la finalitat d'inspirar a altres comunitats escolars perquè transformin els seus patis en espais coeducatius. S'hi pot contribuir cofinançant el projecte, difonent la iniciativa o, si es forma part d'una comunitat educativa, sumant-se al canvi!

Finalment, quina ha estat la vostra experiència en els patis escolars que heu visitat? Les escoles i les famílies perceben aquestes desigualtats? Hi ha interès en canviar les coses?

La problemàtica de la majoria de patis on hem treballat és molt similar. Són espais que no s'han repensat des de fa dècades i que ja no tenen sentit amb els models pedagògics actuals. Per sort, cada cop hi ha més consciència sobre la no neutralitat de l'espai i sobre com aquest pot influir en unes relacions més o menys igualitàries. Les experiències de repensar els patis que hem acompanyat han sigut molt positives, no només pels resultats de transformació finals sinó per ser processos on, des de petites, les criatures aprenen a participar i a prendre decisions de manera col·lectiva. Tot i que encara falta molta feina i estem lluny de tenir un sistema veritablement

coeducatiu, pensem que les comunitats educatives són cada cop més conscients de les desigualtats de gènere i estan més predisposades a treballar per educar en igualtat. El disseny de l'espai hauria de ser un aspecte clau del projecte educatiu del centre.